

20.12.2007

Dnro 3906/2/07

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Esittelijäneuvos Eero Kallio

Sisäasiainministeriölle

SAAMENKIELISTEN LOMAKKEIDEN PUUTTUMINEN POLIISIN LUPAHALLINNOSTA

1
ASIA

Tutkiessani oheen liitetystä päätöksestä ilmenevää saamenkielistä kartelua kävi ilmi, että rangaistusmääräyksen antamiseen liittyvistä asiakirjoista ei ollut olemassa saamenkielisiä lomakkeita.

Saamelaisella on saamen kielilain 4 §:n mukaan oikeus omassa asiassaan tai asiassa, jossa häntä kuullaan, käyttää tässä laissa tarkoitetussa viranomaisessa saamen kieltä. Viranomaisen ei saa rajoittaa tai kieltäytyä toteuttamasta tässä laissa säänneltyjä kielellisiä oikeuksia sillä perusteella, että saamelainen osaa myös muuta kieltä, kuten suomea tai ruotsia. Edellä mainittuja viranomaisia ovat saamen kielilain 2 §:n mukaan muun muassa ne tuomioistuimet ja valtion piiri- ja paikallishallinnon viranomaiset, joiden virka-alueeseen Enontekiön, Inarin, Sodankylän ja Utsjoen kunnat kokonaan tai osittain kuuluvat.

Saamelaisilla on saamen kielilain 12 §:n 1 momentin mukaan oikeus käyttää viranomaisessa asioidessaan valintansa mukaan suomen tai saamen kieltä. Tämä oikeus hänellä on saamelaiskäräjistä annetun lain 4 §:ssä tarkoitetulla saamelaisten kotiseutualueella, johon kuuluvat Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnat sekä Sodankylän kunnassa sijaitsevan Lapin paliskunnan alue. Säännökset tavoitteena on, että saamelaisten kotiseutualueella saamen ja suomenkielisellä väestöllä tulisi molemmilla olla todellinen mahdollisuus käyttää omaa kieltään samalla tavoin kuin suomen- ja ruotsinkielisellä väestöllä kaksikielisissä suomen- ja ruotsinkielisissä kunnissa kielilain mukaan (HE 46/2003 s. 36).

Saamen kielilain 13 §:n mukaan saamelaiselle asianosaiselle on pyynnöstä annettava haastehakemus, tuomio, päätöspöytäkirja tai muu asiakirja saamen kielellä siltä osin kuin asia koskee hänen oikeuttaan, etuaan tai velvollisuuttaan, paitsi jos kysymyksessä on asian ratkaisuun ilmeisesti vaikuttamaton asiakirja. Jos saamelainen asian-osainen on käyttänyt kirjallisesti tai suullisesti saamen kieltä ottaessaan yhteyttä asiaa käsittelevään viranomaiseen, on saamenkielinen toimituskirja vastaavassa laajuudessa ja vastaavin edellytyksin annettava ilman, että sitä erikseen pyydetäisiin.

Saamenkielisten rangaistusvaatimusilmoituslomakkeiden puuttumisen ohella myös keskeisten lupahallinnon lomakkeiden puuttumista voidaan pitää ongelmallisena etenkin Inarin-Utsjoen kihlakunnan poliisilaitoksen toimialueella. Mahdollisuus käyttää saamenkielisten lomakkeita tai lomakepohjia nopeuttaisi asioiden käsittelyä verrattuna siihen, että asiakirjat käännettään kussakin yksittäistapauksessa erikseen. Lisäksi se säästäisi kustannuksia. Kääntämisvastuun ja -kulujen jättämistä paikallisille viranomaisille ei voida pitää kohtuullisena.

On lisäksi muistettava, että saamen kielilain 24 §:ssä korostetaan viranomaisten velvollisuutta toteuttaa kielellisiä oikeuksia. Säännöksen mukaan viranomaisen tulee toiminnassaan oma-aloitteisesti huolehtia siitä, että tämän lain turvaamat kielelliset oikeudet toteutuvat käytännössä. Sen tulee osoittaa yleisölle palvelevansa myös saameksi. Säännöksen toisessa momentissa todetaan vielä, että viranomainen voi antaa parempaakin kielellistä palvelua kuin tässä laissa edellytetään.

Esimerkiksi Kansaneläkelaitos on kääntänyt useita keskeisiä lomakkeita pohjoissaameksi. Saamieni tietojen mukaan yhdeksän lomakepohjaa on jo saatavissa saamenkielisinä.

Lapin lääninhallituksen poliisiosasto totesi 24.8.2006 antamassaan selvityksessä, että lomakkeiden mahdollinen kääntäminen saameksi tulisi tehdä valtakunnallisesti. Tällöin lomakkeet olisivat samalla tavoin virallisia poliisin lomakkeita kuin nykyiset suomen- ja ruotsinkieliset lomakkeet.

Pidän saamenkielisten palvelujen tarjoamisen edistämistä ja turvaamista tärkeänä. Tärkeää on toisaalta myös se, että virkamiehet eivät saamenkielisten lomakkeiden ja ohjeiden sekä myös auttavan kielitaidon puuttumisen takia luovu lainmukaisista virkatoimista, vaikka se voisi eräissä tapauksissa tuntua helpommalta ja joskus jopa tarkoituksenmukaiselta ratkaisulta. Tämä vaara torjutaan parhaiten turvaamalla viranomaisille saamen kielilain vaatimusten mukaiset toimintaedellytykset.

Oikeusasiamiehen tulee perustuslain 119 §:n mukaan valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtävänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 11 §:n mukaan oikeusasiamies voi laillisuusvalvontaansa kuuluvassa asiassa tehdä toimivaltaiselle viranomaiselle esityksen tapahtuneen virheen oikaisemiseksi tai epäkohdan korjaamiseksi.

Oikeusasiamies voi tehtävänsä hoitaessaan kiinnittää valtioneuvoston tai muun lainsäädännön valmistelusta vastaavan toimielimen huomiota säännöksissä tai määräyksissä havaitsemiinsa puutteisiin sekä tehdä esityksiä niiden kehittämiseksi ja puutteiden poistamiseksi.

Tässä tarkoituksessa lähetän edellä selostetun havaintoni

sisäasiainministeriölle tiedoksi. Pyydän ministeriötä ilmoittamaan 1.9.2008 mennessä, mihin toimenpiteisiin se on asiassa ryhtynyt.

Olen kiinnittänyt oikeusministeriön huomiota saamenkielisten rangaistusmääräyslomakkeiden puuttumiseen tänään oikeusministeriölle lähettämässäni kirjeessä.